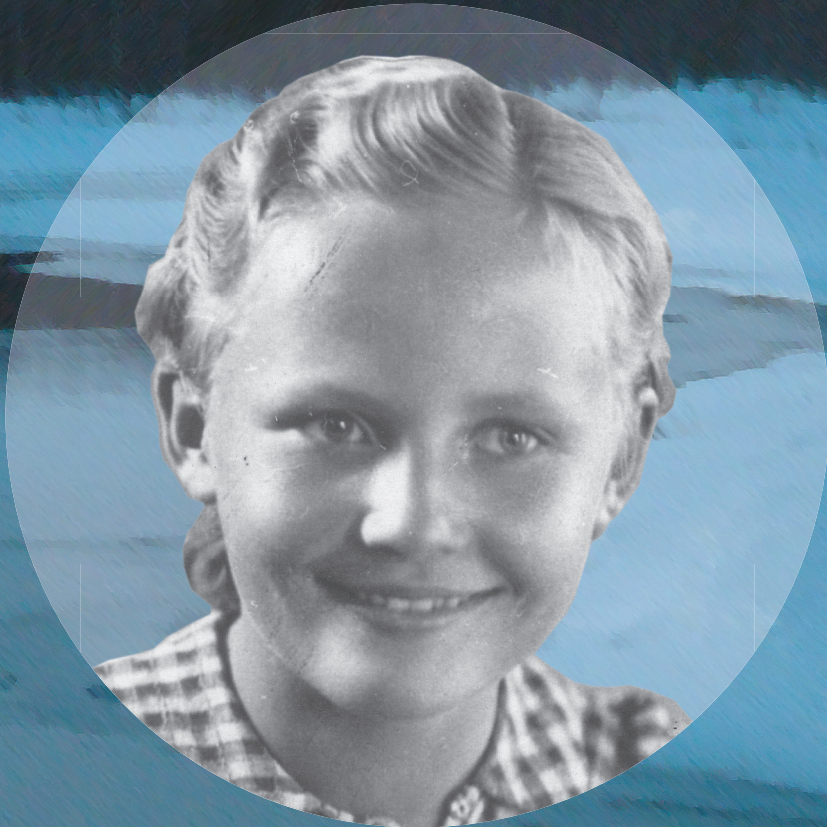

Siniutuinen Lapinmaani

Sirkka Lauerma

Siniutuinen Lapinmaani

© 2022 Lauerma, Sirkka

Taitto ja kansi: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-3259-5

Siniutuinen Lapinmaani

Sirkka Lauerma

*Kiitos perheelleni, rakkaalle Lapinmaalleni ja Lapin asukkaita
auttaneelle Ruotsille.*

LAPINMAA

*Kuin sauhu alttariuhrin,
ammoin sytytetyn,
siniutu yllä tunturin
kohti korkeutta väikkyy.
Se taivahia tapaa
ja Sinulle kiitosta kantaa,
joka kauneinta loit,
loihtuisan loit Lapinmaan.*

*Sinun tahdostasi kerran
katoa taivas ja maa,
ja kaikki uudeksi luodaan.*

*Oi Herra, kaikkivaltias,
säystä silloin kaunis Lappi,
sen vaarat ja vuoret,
väkevät virrat, revontulten roihut,
keväthankien siinto ja kimmel,
syksyn tunturien,
syystaivahien värimyrsky.*

Uuno Hannula, kirjassa Lapin sota, Toivo T Kaila, 1950

Sisällysluettelo

Lukijalle.....	9
Rovaniemen karttapiirros	16
Kirjan tapahtumien aikajana.....	17
1. Varhaislapsuus Rovaniemen Kivikoululla	19
Vuodet 1928 – 1935	
2. Muutto Saarenkylään	33
Vuodet 1936 – 1937	
3. Saarenkylässä	39
Vuodet 1938 – 1939	
4. Sota lähestyy	55
Syksy 1939	
5. Talvisota alkaa	59
30.11.1939	
6. Rauha on tullut, Karjala on menetetty	65
13.3.1940	
7. Saksalainen varjo Rovaniemen ja Saarenkylän yllä	69
Vuodet 1940 – 1944	
8. Rovaniemen evakuointi	81
Syyskuu 1944	
9. Karjanajo Saarenkylästä Tornioon	93
Lähtö Saarenkylästä.....	93
Karttapiirros evakkomatkasta.....	97
Saarenkylä – Hirvas	98
Hirvas – Jaatila.....	100
Jaatila – Tervola	101
Tervola – Arpela	103
Arpela – Tornio	104

10. Isän ja Martti Eliaksen matka	105
11. Rovaniemi palaa	107
12. Karjanajo Haaparannasta Gammelstadiin.....	113
Haaparanta – Kukkolankoski	119
Kukkolankoski – Karungi	121
Karungi – Gammelstad	121
Gammmlstad.....	122
13. Marieberg	127
14. Jörn	139
Pikku-Rovaniemi.....	139
Kotiinpaluun tunnelmissa	150
15. Oma sairaskertomukseni.....	151
Kaikki muuttui yhdessä hetkessä	151
Keuhkotauti.....	152
Uumaja.....	154
Sundsvall.....	156
Sandträsk	159
16. Kotiin Saarenkylään.....	161
17. Toijalaan.....	163
18. Erkki – veljeni.....	165
19. Äitienpäivä vuonna 1948.....	169
Loppusanat.....	171
Valokuvia vuosilta 1950 – 2022.....	173
Laulun sanat.....	188
Kirjallisuus	189

Lukijalle

Olin lokakuussa 2003 Helena ja Jaakko Iloniemen kotona ystäväni, eli ”Ladyjen” kanssa illallisella. Meitä Ladyja oli Helenan ja minun lisäksi Sirkka Lassila, Rauha Jutila, Pirkko Kolbe ja Eeva-Liisa Pesari. Olimme 50 vuoden ajan olleet tämä ystäväpiiri, olimme tulleet nuorina ja voittoisina Helsinkiin opiskelemaan ja niin aika oli kulunut (Pesari, 2006). Monesti ystäväni suorastaan vaativat minua kirjoittamaan muistiin ne Lapin tapahtumat, joista olin heille kertonut. Lupasin taas kerran aloittaa.

Mutta mistä? En ollut koskaan lukenut sotaromaaneja, saati sitten sotia koskevaa tietokirjallisuutta, enkä sotahistoriaa. Seuraavana päivänä menin kirjakauppaan, katselin sotakirjoja. Ensin näin kirjan: Hitler, Mein Kampf, sitten Stalinia käsittelevän suuren teoksen. Ei voi olla totta, eihän täällä ole mitään minulle.

Sitten silmiini tuli paksu kirja ”Talvisodan Pikkujättiläinen” (Leskinen ja Juutilainen, 1999). Siitä voisin aloittaa, olinhan itsekin kokenut talvisodan pommituskauhut. Kirja oli alennusmyynnissä (23 e) ja sisälsi lähes 1000 sivua. Päätin ostaa kirjan ja se on sitten ollut alku tälle työlle! Kirjan lukeminen oli minulle huikea kokemus, luin sitä kolme päivää ja yötä, kerraten ja alleviivaten monia asioita.

Seuraavaksi menin Rovaniemelle puhumaan sisarteni ja veljeni kanssa, koska heillä oli sota-asioista paljon kerrottavaa. Päädyin Arktikumien kirjastoon ja nuori opiskelijatyttö haki minulle ensimmäiset kirjat! Hän melkein anteeksi pyydellen sanoi lisänneensä mukaan Erkki Raution lisensoitettujen ja siitä syntyikin paras lähde omalle työlleni (Rautio ym., 2004).

Olin niin innoissani, eivät edes veljeni Ellun eli Martti Eliaksen sanat minulle voineet horjuttaa päätöstäni saada tästä jotain aikaan. Hän sanoi, että saadakseni edes jonkinlaisen käsityksen sotahistoriasta, minun pitää aloittaa lukeminen 150 vuoden aikaisista tapahtumista, siis 1800-luvulta!!

Luin monia teoksia, keskustelin hyvin usein Ellun kanssa. Minuun teki suuren vaikutuksen Max Jakobsonin Väkivallan vuodet (Jakobson, 1999). Siis ensimmäinen maailmansota ei ollutkaan päättynyt, vaan toinen oli sen jatketta!

Menin arkistoihin ja havaitsin, että koko Lapin sotaa käsittävä materiaali onkin mahdollista lukea. Kaikki aikanaan salaiset päätökset ovat nyt käytettävissä. Eteeni avautui kokonaan uusi maailma!

Esimerkiksi kolutessani Tukholmassa Sota-arkiston papereita, löysin sieltä paljon tietoa isäni Eemeli Karisen toiminnasta Jörnin leirin johtaja-opettajana ja suomalaisten luottamusmiehenä. Oman korttinikin löysin.

Nyt lukiessani olin havainnut monta asiaa, jotka vaikuttivat tapahtumien kulkuun. Lapin sota oli poliittinen sota, se ei ollut vältettävissä, koska kolmen valtion, Neuvostoliiton, Saksan ja Suomen intressit olivat Pohjois-Euroopassa muuttuneet vastakkaisiksi. Siihen vaikutti koko maailmansodan senhetkinen kehitys, jota asiaa on nyt kohta 80 vuoden ajan pohdittu tuhansissa eri kirjoissa ja kirjoituksissa, enkä ole sen alan asiantuntija. Kun nyt kerron täällä etelässä kirjoittavani kokemuksistani Lapin sodan ajoilta, monet ihmiset eivät edes tiedä sellaista sotaa koskaan olleenkaan.

Etukäteen eli jatkosodan aikana oli tehty evakointisuunnitelmia Lapin väestön siirtämiseksi pois sodan jaloista. Näissä suunnitelmissa Rovaniemen asukkaat piti siirtää Ranualle.

Pohjois-Suomi oli ”toisen luokan” maa, joka oli annettu saksalaisten vastuulle, eikä sillä siis ollut niin suurta kansallista merkitystä kuin muilla Suomen osilla. Ymmärrän kyllä, että niinä aikoina oli politiikassa, diplomatiassa, maailmansodan kulussa paljon muuta ajateltavaa, mutta mekin lappilaiset olimme olemassa.

Lapsuuteni Rovaniemen kirkonkylä, nuoruuteni Rovaniemen kaupala, nykyään Rovaniemen kaupunki, ansainnevat koko Suomen kehi-

*Liikutun aina, kun muistan sinut
Viirinkankaan männikössä lehmäjoukon
kärjessä. Silloin urheasti panit itsesi alttiiksi
kotisi puolesta, reipas, iloinen koulutyttö.*

Näin kirjoitti 13 lapsen opettajaisä Eemeli Karinen tyttärelleen Sirkalle sotien jälkeen.

Talvisodan ajan perhe oli selviytynyt kotonaan Saarenkylässä paeten aina hälytyksen tullessa kovillakin pakkasilla pellolle kaivettuun sirpalesuojaan. Mutta jatkosodan päättyessä alkoi Lapin sota ja Rovaniemi oli tyhjennettävä. Perhe hajaantui eri puolille Suomea ja Ruotsia. Sirkkan evakkotie alkoi 16-vuotiaana karjankuljettajana kävellen Rovaniemeltä Ruotsiin ja jatkui monien vaiheiden jälkeen Jörnin leirille ja lopulta tuberkuloosiparantolaan.

Kirja avaa lukijalle Lapin sodan tapahtumat nuoren tytön silmin. Lapsuus suuressa perheessä Rovaniemellä, koulunkäynnin keskeytyminen sodan vuoksi ja sairastuminen vain vahvistivat Sirkkan poikkeuksellista tahtoa opiskella.

Sirkka Lauerma teki pitkän ja arvostetun korvalääkärin uran ja toimi esimerkkinä jälkipolville siinä, miten potilaista pidetään huolta. Ei ollut hetkeä, jolloin hänelle ei olisi saanut soittaa ja aina sai avun, potilaina oli tuhannet perheet, urheilijat, muusikot ja monet Suomen presidenteistä.

Tämän teoksen Sirkka Lauerma on kirjoittanut kunnianosoituksena lapsuuden perheelleen ja rakkaalle Lapinmaalle sekä kiitoksena Lapin asukkaita auttaneelle Ruotsille.

BoD

